

Notitie faciliteiten bij toetsen en (school)examens

Januari 2024

Inleiding

Onze school kent een diversiteit aan leerlingen. Een aantal van deze leerlingen heeft vanwege een bijzondere situatie extra faciliteiten nodig bij het afleggen van toetsen en examens. Doel daarvan is dat een leerling op onze school uiteindelijk toch onderwijs kan volgen en dit onderwijs met succes kan afronden, ondanks mogelijke ondersteuningsbehoeften. Daar werken we graag aan mee, omdat we het belangrijk vinden dat alle leerlingen de mogelijkheden krijgen om optimaal te presteren.

Tegelijkertijd neemt bij de examensecretaris het aantal verzoeken van leerlingen toe om bij het maken van toetsen en (school)examens af te wijken van de standaardprocedure. We merken dat helderheid in wat kan en mag nodig is, zodat we in gelijke situaties zoveel mogelijk gelijk handelen. Deze notitie geeft weer wat de mogelijkheden zijn om de condities in de examenruimte aan te passen, welke wettelijke aanpassingen mogelijk zijn in de toetsing en examinering zelf, wanneer dit noodzakelijk blijkt voor de betreffende kandidaat.

De kaders die worden gehanteerd voor het centraal schriftelijk examen (CSE) en centraal schriftelijk en praktisch examen (CSPE) zijn leidend voor de faciliteiten tijdens reguliere toetsen en schoolexamens (SE). Het gaat om een realistisch beeld van de mogelijkheden van de leerlingen.

Om gebruik te kunnen maken van faciliteiten is altijd een verklaring van een deskundige nodig op grond van artikel 3.54 van het Uitvoeringsbesluit WVO, met uitzondering voor leerlingen met een visuele of een auditieve/communicatieve beperking die hiervoor begeleid worden door een ambulante dienstverlener van een desbetreffende instantie. Deze leerlingen hebben eerder in hun schoolloopbaan gebruik gemaakt van aangepaste ondersteunende faciliteiten bij toetsing en examinering.

In principe wordt zoveel mogelijk gestreefd naar reguliere examinering en toetsing. Bij aanpassingen in de examinering of toetsing mag de toetsinhoud zelf niet worden gewijzigd. Wanneer aanpassingen noodzakelijk zijn, wordt afgewogen wat helpend is in de specifieke situatie van de kandidaat. Dit gebeurt in overleg met de leerjaarcoördinator, de examensecretaris en de zorgcoördinator. Er wordt gestart met standaardaanpassingen. Na evaluatie worden eventueel stapsgewijs meer aanpassingen aangeboden. Aanpassingen tijdens het CSE worden in principe enkel aangeboden wanneer er eerder in de schoolloopbaan van de kandidaat gebruik van is gemaakt, uitzonderingen daargelaten.

Bij ernstige ondersteuningsbehoeften en comorbiditeit kunnen speciale aanpassingen worden overwogen en vastgelegd in overleg met het CvTE.

Mogelijke maatregelen met betrekking tot condities in de examenruimte

Uitgangspunt is dat kandidaten die gebruik mogen maken van faciliteiten de toets of het (school)examen in dezelfde ruimte maken als de overige kandidaten. In deze ruimte wordt immers voor alle kandidaten al zoveel mogelijk rust aangeboden. Met maatregelen maken we de condities voor deze kandidaten zo optimaal mogelijk. De beperking van de betreffende kandidaat bepaalt wat wel en niet mogelijk is. De maatregelen die op onze school kunnen worden getroffen, zijn:

- Een zo geschikt mogelijke plek in de ruimte waar de toets wordt afgenomen.
- Een geluiddemper/koptelefoon waarbij er géén gebruik gemaakt kan worden van noise cancelling en/of bluetooth.
- Een concentratiescherm op de tafel.
- Extra pauze.
- Tijdsverlenging.
- Structureren en vooraf laten ervaren van de regels/richtlijnen/omstandigheden rondom toetsing en examinering.

Aanpassingen worden, indien noodzakelijk, via het Internetschooldossier (ISD) aan de Inspectie van het Onderwijs gemeld.

Dyslectische kandidaten

Voor het treffen van aanpassingen in de wijze van examinering bij dyslectische kandidaten is een deskundigenverklaring nodig op grond van artikel 3.54 van het Uitvoeringsbesluit WVO 2020.

Toegestaan is:

- Verklanking (voorlezen van teksten), voor havo/vwo met uitzondering voor het vak Engels, tot en met het schoolexamen.
- Maximaal 30 minuten tijdverlenging zoals weergegeven in bijlage.

Aanvullende mogelijkheden:

- Gebruik van de computer als schrijfgerei waarbij voor dyslectici de spellingscontrole mag worden gebruikt.
- Loep of leesliniaal.

Niet toegestaan is, één en ander voor zover de exameneisen worden aangetast uiteraard:

- Digitaal woordenboek.
- Spellingkaarten, grammaticakaarten of stappenplannen.
- Een reductie op het aantal te lezen boeken voor het mondeling Nederlands of een moderne vreemde taal.

Andere beoordeling van niet-examenonderdelen (met name spelling).

Voor de beoordeling van spelling gelden voor alle kandidaten dezelfde regels. Er is dus geen sprake van een verminderde aftrek voor dyslectische kandidaten of van het niet meetellen van 'typische dyslexiefouten'. Dit geldt ook voor het schoolexamen. Bij toetsing buiten het PTA om wordt wel rekening gehouden met typische dyslexiefouten.

Alleen dyslectische kandidaten mogen spellingcontrole gebruiken. Als een niet-dyslectische kandidaat om andere redenen spraaksynthese gebruikt, (bij TOS, een visuele beperking of met specifieke toestemming van het CvTE) mag de spellingcontrole dus niet worden gebruikt.

NT2 kandidaten

Toegestaan is:

- Maximaal 30 minuten tijdverlenging voor kandidaten die minder dan 6 jaar in Nederland verblijven met inbegrip van het examenjaar bij examinering en/of toetsing met een duur van 180 minuten. Het aantal minuten wordt verrekend bij kortere afnames (zie bijlage).
- Verklarend woordenboek Nederlands (zoals elke kandidaat dit mag) en een woordenboek Nederlands naar de thuistaal van de kandidaat (Art. 55 lid 3).

Aanvullende mogelijkheden:

- Voor NT2 kandidaten die minder dan 6 jaar in Nederland verblijven met de diagnose dyslexie geldt dat tweemaal een half uur tijdsverlenging kan worden toegekend.

Kandidaten met een auditieve en communicatieve beperking

Het gaat om kandidaten die doof of slechthorend zijn en/of een taalontwikkelingsstoornis hebben (TOS). TOS is een aangeboren stoornis met vertraagde of afwijkende ontwikkeling in taal. Leerlingen met TOS hebben moeite met aanleren van vaardigheden die cruciaal zijn voor het verwerven van taal. De TOS kan zich uiten in hardnekkige problemen op een of meerdere gebieden van de taal, het taalbegrip en de spraak.

De kandidaat met een auditieve en/of communicatieve beperking heeft een ondersteuningsarrangement (cluster 2), of heeft deze in het verleden gehad.

Toegestaan is:

- Maximaal 30 minuten tijdverlenging bij examinering en/of toetsing van 3 uur. Het aantal minuten wordt verrekend bij kortere afnames (zie bijlage).
- Verklanking.
- Passend woordenboek (bv. beeldwoordenboek of junior woordenboek), tenzij een woordenboek niet is toegestaan.
- Soloapparatuur.
- Koptelefoon.
- Gebruik DOS (doven of slechthorende) versie bij Facet examens vmbo.

Aanvullende mogelijkheden:

- Ondertiteling.
- Afname in een afzonderlijke ruimte bij toetsen met geluid zoals luistertoetsen.
- Tolk (gebaren- of schrijftolk).
- Inzet tolk als woordenboek.

Vanwege de specifieke groep kan voor aanpassingen bij (school)examens voor deze kandidaten ook een richtlijn worden geraadpleegd van SIMEA waar per toetsonderdeel (lezen, luisteren, schrijven, spreken) voorgestelde en mogelijke aanpassingen zijn opgenomen.

Ontheffingen voor luisteren zijn niet mogelijk, ook niet in het schoolexamen. Luistervaardigheid is een examenonderdeel bij moderne vreemde talen en bij Nederlands vmbo. Als de luistertoets niet geschikt is, kan de school luisteren op een andere wijze toetsen. Spreek- en gespreksvaardigheid zitten alleen in het schoolexamen.

Kandidaten met een visuele beperking

Voor kandidaten met een visuele beperking wordt maatwerk geleverd, mogelijk is bijvoorbeeld:

- Een aangepast examen in braille.
- óf een gesproken versie.
- óf een standaardexamen in Word met spraakondersteuning en/of vergroting van het lettertype.
- Mondelinge afname van het examen bij aardrijkskunde (havo/vwo) en kunst algemeen (havo/vwo) en bij hoge uitzondering bij exacte vakken.
- Tijdverlenging.

Op basis van de brochure kandidaten met een ondersteuningsbehoefte is dit maatwerk. Als richtlijn wordt gehanteerd: bij slechtienden 50% en bij blindheid 100% van de examenduur. Vanwege deze verlenging is het gebruik van een tweede tijdvak soms noodzakelijk, met name bij de afname van 2 examens op 1 dag.

Kleurenblindheid

Om gebruik te maken van aanpassingen bij kleurenblindheid moet een verklaring kunnen worden overlegd van een deskundige op grond van artikel 3.54 van het Uitvoeringsbesluit WVO 2020, waarin duidelijk staat aangegeven wat de ondersteuningsbehoeften van de kandidaat zijn en de noodzaak van specifieke aanpassingen bij toetsing en examinering.

Voor kleurenblinde kandidaten geldt het volgende:

- Papierexamens zijn bijna altijd in zwart-wit.
- Soms bevat informatiemateriaal kleur zoals het kaartenkatern bij aardrijkskunde.
- Bij digitale examinering wordt standaard rekening gehouden met deze beperking.

Toegestaan bij een examen met kleur of een kleurenbijlage is:

- Een toezichthouder mag op verzoek van de kandidaat de kleur benoemen van een vlakdeel dat door de kandidaat wordt aangewezen.
- Óf een toezichthouder mag op verzoek van de kandidaat een vlakdeel aanwijzen met een door de kandidaat benoemde kleur.

Kandidaten met dyscalculie

Voor het treffen van aanpassingen in de wijze van examinering bij kandidaten met dyscalculie is een deskundigenverklaring nodig op grond van artikel 3.54 Uitvoeringsbesluit WVO. De aanpassing kan gedaan worden bij de centrale examens waarbij rekenen een rol speelt en waarbij de kandidaat met dyscalculie dus hinder kan ondervinden van de beperking.

Toegestaan is:

- Maximaal 30 minuten tijdverlenging bij examinering en/of toetsing met een toetsduur van 180 minuten en uitsluitend bij vakken waar rekenen een rol speelt (aardrijkskunde, wiskunde, scheikunde, natuurkunde biologie, economie, B&O en rekenen, e&o, pie, bwi, z&w). Het aantal minuten wordt verrekend bij kortere afnames (zie bijlage).
- Standaard rekenkaart 1, 2 en/of 3 van het CvTE.

Gespreid examen

De afsluiting van het centraal examen kan over twee jaar worden verspreid. Daarvoor moet toestemming worden geregeld van de inspectie. De kandidaat kan zijn vakken spreiden, mits vooraf is vastgelegd welke examens in welk jaar worden gedaan. Voor de afgenomen vakken is

herkansing mogelijk. Het is niet toegestaan in het tweede jaar vakken opnieuw af te leggen. Bij kandidaten met een progressieve ziekte is het mogelijk het plan aan te passen tot voor het centraal schriftelijk examen.

Voor spreiding van het examen over verschillende tijdvakken is geen toestemming nodig van de inspectie. Spreiding over jaren én tijdvakken is mogelijk na toestemming van de inspectie.

Een afname van het schriftelijk examen en schoolexamen op een andere locatie in verband met ziekte behoort tot de mogelijkheden na toestemming van de inspectie en onder toezicht van school.

Kandidaten met andere gediagnostiseerde medische of psychische aandoening (zoals ASS, AD(H)D en DCD, diabetes, epilepsie, angst- en stemmingsstoornissen)

Voor het treffen van aanpassingen in de wijze van examinering bij kandidaten met een ASS of AD(H)D of DCD is een deskundigenverklaring nodig op grond van artikel 3.54 van het Uitvoeringsbesluit WVO. Er worden voor deze kandidaten geen aangepaste tentamens en examens geleverd. De aanpassing zit in de wijze van afnemen. De intentie is om zoveel als mogelijk afleidingen te voorkomen door rust te creëren tijdens de afname van examens en toetsen. Wanneer aanpassingen nodig zijn, worden deze vooraf voor de kandidaat gestructureerd en vastgelegd, zodat hij/zij een duidelijk overzicht heeft over wat is afgesproken.

Toegestaan is:

- Maximaal 30 minuten tijdverlenging bij examinering en/of toetsing van 3 uur. Het aantal minuten wordt verrekend bij kortere afnames (zie bijlage).

Aanvullende mogelijkheden:

- Inzetten van een pauze met behoud van de totale tijd die geldt voor toetsing en examinering.
- Vooraf laten ervaren van de regels van examinering.
- Gebruik maken van een afgeschermd werkplek.
- Koptelefoon.

Als de leerling tijd nodig heeft om (medische) handelingen te verrichten, is het raadzaam om pauzes in te zetten omdat vooraf niet altijd te bepalen is hoeveel tijd de leerling daarvoor nodig heeft. Extra tijd kan ook worden gegeven als is gebleken dat de leerling belemmeringen ervaart vanwege de diabetes, epilepsie (of andere medische aandoening) en de extra tijd niet in 'denktijd' gaat zitten.

Toegestaan is:

- Maximaal 30 minuten tijdverlenging. Het aantal minuten wordt verrekend bij kortere afnames (zie bijlage).
- Inzetten van pauze met behoud van de totale tijd van toetsing of examinering.

Kandidaten met een zeer zware beperking

Het kan zijn dat een standaard examenafname volstrekt onmogelijk is en dat ook geen van de aangepaste versies van het examen voldoet, bijvoorbeeld zij een zware lichamelijke beperking of bij een combinatie van beperkingen. In dat geval neemt de school contact op met het College van Toetsing en Examinering (CvTE).

Fysieke beperkingen en praktische examens (vmbo)

Bij een fysieke beperking kan de school aan de hand van examens van voorgaande jaren analyseren of er een probleem dreigt bij de uitvoering van het CPE/CSPE. Als dat het geval is, neemt de school contact op met het CvTE. Incidenteel komt het voor dat een kandidaat door een fysieke beperking of een hardnekkige, bijna chronische blessure de opdrachten in een praktisch examen niet goed kan uitvoeren bij de beeldende vormgeving vmbo gl/tl, tehatex vmbo, of de beroepsgerichte profielvakken in bb, kb en gl. Ook een andere beperking van minder fysieke aard kan soms het uitvoeren van een deel van praktische opdrachten riskant maken. Meestal zal dit bij de school zeer tijden voor het CSE bekend zijn. Met het CvTE wordt nagegaan of een aanpassing van het CSE met inachtneming van de exameneisen nodig en gewenst is.

Aanpassingen zijn niet mogelijk als daarmee het wezen van het cpe/cspe wordt aangetast. Een kandidaat is dan niet meer in staat aan de eindtermen van het examenprogramma te voldoen.

Bijlage

In onderstaande tabel is weergegeven wat de duur van de verlenging is bij afnames van toetsen met een bepaalde duur.

Havo/vwo

Duur Toets (min)	Duur verlenging (min)
50	8
60	10
100	15
120	20
150	25
180	30

Vmbo/mavo

De duur van de verlenging is 25% met een maximum van 30 minuten.